

10. Свіріна М. О. Протидія та запобігання злочинам проти власності в діяльності Національної поліції України. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2017. № 4 (80). С. 269–279.

11. Соловйова А. М. Кримінально-правова охорона власності: порівняльно-правове дослідження: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Класичний приватний університет, Запоріжжя; Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2019. 514 с.

Вінник Михайло Олексійович,
ад'юнкт відділу докторантури
та ад'юнктури Національної академії
внутрішніх справ України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ПРОБЛЕМАТИКА ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗШУКУ ГРОШЕЙ, ЦІННОСТЕЙ ТА ІНШОГО МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ВНАСЛІДОК ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Функціонування правової держави ґрунтується на засадах охорони прав та законних інтересів громадян, фізичних та юридичних осіб від протиправних діянь, забезпечення принципу законності та верховенства права, а також охорони встановленого в державі правопорядку. Ці завдання реалізуються відповідними органами держави та виконуються за допомогою правоохоронної діяльності.

Конституція України проголошує Україну як правову державу, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, гарантує охорону та захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1].

Правоохоронна діяльність – це вид державної діяльності, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу в суворій відповідності із законом і при неухильному дотриманні встановленого ним порядку [2, т. 5, с. 47].

Відповідно до вимог основоположних нормативно-правових актів, які регулюють діяльність правоохоронних органів в Україні,

а саме: Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (далі – Закон), Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, одним із завдань оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України [3]; в свою чергу завданням Кримінального кодексу України є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності від кримінально-протиправних посягань [4], а завданням кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження [5].

Отже, завданнями правоохоронної діяльності, частиною якої є оперативно-розшукова діяльність і кримінальне провадження, є охорона та захист прав фізичних та юридичних осіб.

Однак, відсутність в чинному законодавстві чітко визначених правових норм та механізмів діяльності правоохоронних органів, негативно впливає на правоохоронну діяльність та не забезпечує в повному обсязі охорону прав та законних інтересів громадян.

Так, в переважній більшості мотивами та метою вчинення злочинів, зокрема майнових, економічних, корупційних та службових, є корисливість і незаконне заволодіння певними матеріальними та нематеріальними цінностями суб'єктів права власності і господарювання, а як наслідок цих дій – завдання збитків фізичним та юридичним особам, а також державі.

У зв'язку із цим, відшкодування правопорушниками збитків, завданих потерпілим, відновлення порушених прав останніх, повинно бути найважливішим завданням правоохоронної діяльності, що може забезпечуватись шляхом виявлення та розшуку грошей, цінностей та іншого майна одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень.

Одним із ефективних способів попередження та протидії злочинності є оперативно-розшукова діяльність, яка полягає в проведенні гласних та негласних пошукових заходів із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Зокрема, оперативно-розшукова діяльність проводиться при наявності достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів про кримінальні правопорушення, що готуються; осіб, які готують вчинення кримінального правопорушення; осіб, які переховуються від

органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, або ухиляються від відбування кримінального покарання, тощо.

Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані у межах своїх повноважень відповідно до законів вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень.

Для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності передбачених статтею 6 Закону, оперативним підрозділам надані права, які зазначені в статті 8 Закону.

Однак, аналіз норм Закону, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України вказує на те, що пріоритетним завданням правоохоронної діяльності є лише своєчасне виявлення і припинення кримінальних правопорушень, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини.

В жодному з вищевказаних нормативно-правових актів відшкодування правопорушниками збитків, завданих потерпілим, відновлення їх порушених прав, зокрема шляхом виявлення та розшуку грошей, цінностей та іншого майна одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень не визначається як завдання чи пріоритетний напрям правоохоронної діяльності.

В свою чергу відсутність законодавчого визначення і врегулювання дій, щодо виявлення та розшуку грошей, цінностей та іншого майна одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень на етапі проведення оперативно-розшукової діяльності, в подальшому створює практичні та процесуальні проблеми доказування причетності інших осіб до вчинення кримінального правопорушення, а також надає можливість злочинцям безпосередньо після його вчинення, володіти та в майбутньому розпоряджатись незаконно здобутими певними матеріальними та нематеріальними цінностями фізичних і юридичних осіб, а також держави, шляхом їх передачі чи оформлення відповідних документів на сторонніх осіб (родичів, близьких чи знайомих, тощо).

Логічним буде провести оперативно-розшукові заходи відносно співучасників та осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення, з метою пошуку та фіксації фактичних даних про їх протиправну діяльність.

Так, дійсно стаття 27 Кримінального кодексу України передбачає види співучасників, одним із яких є пособник – особа, яка заздалегідь обіцяла переховати знаряддя чи засоби вчинення кримінального правопорушення, сліди кримінального правопорушення чи предмети, здобуті кримінально протиправним шляхом, придбати чи збути такі предмети або іншим чином сприяти приховуванню кримінального правопорушення.

Однак, для проведення оперативно-розшукових заходів відносно пособника, який готується до вчинення кримінального правопорушення, в його діях повинні бути обов'язкові складові правопорушення: об'єктивна та суб'єктивна сторони, тобто заздалегідь обіцяне переховування знарядь чи засобів вчинення кримінального правопорушення, слідів та предметів, здобутих кримінальним шляхом, обіцянка придбання чи збуту таких предметів.

Не є співучастю не обіцяне заздалегідь переховування особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, знарядь і засобів учинення кримінального правопорушення, слідів кримінального правопорушення чи предметів, здобутих кримінально протиправним шляхом, або придбання чи збут таких предметів. Особи, які вчинили такі діяння, підлягають кримінальній відповідальності лише у випадках, передбачених статтями 198 та 396 Кримінального кодексу України.

Для кваліфікації діянь відповідно до статей 198, 209 та 396 Кримінального кодексу України, необхідна обов'язкова наявність суб'єктивної сторони у формі прямого умислу, яка полягає в тому, що особа усвідомлює, що придбаває, набуває, отримує, зберігає чи збуває майно, набуте злочинним шляхом, і бажає цього. Достатньо, щоб винний усвідомлював, що майно здобує шляхом вчинення іншою особою суспільно небезпечного діяння, що визнається злочином.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити наступні висновки: в разі готування до передачі грошей, цінностей та іншого майна одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень стороннім особам, які не є пособниками чи в діянні яких відсутні ознаки складу злочину, в т.ч. передбачених статтями 198, 209 та 396 Кримінального кодексу України, унеможливує проведення відносно даних осіб оперативно-розшукових заходів, що дає змогу особам, які готуються до вчинення кримінального правопорушення, таким чином приховувати майно, здобуте злочинним шляхом, а в подальшому

незаконно володіти цим майном особисто чи сторонніми особами (родичі, близькі, тощо).

Таким чином, відсутність в чинному законодавстві, в тому числі в Законі, правових підстав для проведення оперативно-розшукових заходів, щодо виявлення та розшуку грошей, цінностей та іншого майна одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, не сприяють відновленню порушених прав потерпілих та дають можливість особами, які вчинили кримінальні правопорушення, уникати відшкодування збитків, завданих своїми протиправними діями.

Одним із шляхів вирішення зазначених проблем є внесення змін до чинного законодавства, насамперед до Закону, щодо розширення повноваження оперативних підрозділів в частині виявлення та розшуку грошей, цінностей та іншого майна одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень під час проведення оперативно-розшукової діяльності.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-ВР>.

2. Юридична енциклопедія: у 6 т./ ред. кол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.). К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2003.

3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закону України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

4. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Волков Михайло Сергійович,
старший викладач Національної
академії Служби Безпеки України

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Політика боротьби з корупцією відіграє ключову роль в стратегії захисту основоположних прав і свобод людини у сучасному суспільстві. «В якості фундаментального права людини, право на вільне від корупції суспільство не може ігноруватися, навіть задля блага великої кількості людей, навіть для вищого блага для всіх» [1].